

Evalvacija izobraževalnega procesa s poudarkom na vojaških vsebinah

Liliana Brožič, Dušan Sušnik

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Vojkova cesta 55a, Ljubljana.
liliana.brozic@mors.si, dusan.susnik@mors.si

Evalvacija kot proces vrednotenja je eden izmed elementov izobraževanja, ki pomembno vplivajo na njegovo kakovost ne glede na število njegovih ponovitev. Celovitost vrednotenja prinaša dodano vrednost v obliki novih usmeritev za celoten izobraževalni proces, ki jih lahko z vsako ponovitvijo implementiramo in sproti nadgrajujemo. V Slovenski vojski se zavedamo pomena kakovosti v izobraževalnih procesih. Zanimiv izziv predstavlja organizacija izobraževanja Višje štabnega šolanja v sodelovanju z javnimi izobraževalnimi institucijami. O razlogih za organizacijo takega izobraževanja, njegovem pomenu za Slovensko vojsko in evalvaciji izobraževalnega procesa bo predstavljeno v prispevku.

Gljučne besede: evalvacija, vojaško izobraževanje in usposabljanje, evalvacija vojaških vsebin, Višje štabno šolanje.

1 Uvod

O pomenu izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja v javni upravi je bilo napisanega že veliko. Zaposleni in njihovi nadrejeni naj bi stalno spremljali novosti na svojem področju dela hkrati naj bi bili odprti za nove aktualne trende v bližnji in daljni okolici. Vse to zato, da bi lahko bolje in več delali in tako prispevali k razvoju in dobrobiti družbe. S pojavom globalizacije je svet postal mala velika vas, na katero vpliva veliko najrazličnejših dogodkov. Tako se svet spreminja hitreje in mi z njim. Odzivnost na spremembe je posledično postala temeljni postulat sodobne družbe.

Države članice Evropske unije (EU) so se na spremembe kot posledico globalizacije odzvale z Bolonjsko strategijo, kjer so si zadale cilj, da EU »ohrani globalno konkurenčnost in postane najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju zasnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo«, kar je bilo sklenjeno na zasedanju Evropskega sveta v Lizboni leta 2000 (Černoša, 2004: 211).

Evropska unija se je v prenovljeni Lizbonski strategiji iz leta 2005 usmerila na dva ključna cilja zagotavljanje višje gospodarske rasti in povečanje zaposlenosti. Kako navedeno doseči?

Izobraževanje v najširšem pomenu besede je na vsak način ena izmed mnogih oblik za doseg navedenih ciljev. Temu ustrezno se je spremenil celoten šolski sistem z namenom postati bolj dostopen, bolj ciljno usmerjen in bolj odziven na spremembe v svetu, na trgu delovne sile itn.

Spremembe v svetu so vplivale tudi na Slovenijo. Postala je samostojna država, ki je članica EU in zveze NATO ter nekaterih drugih mednarodnih organizacij. Z vstopom v veli-

ki svet so se pojavile tudi nove prednosti in obveznosti. Ena izmed njih je sodelovanje z oboroženimi silami najrazličnejših držav. Da bi pripadniki oboroženih sil, v Sloveniji je to Slovenska vojska (SV) kot organ v sestavi Ministrstva za obrambo (MO), lahko kompetentno zastopali svojo državo, morajo biti ustrezno izobraženi in usposobljeni.

Pripadniki SV splošno izobrazbo pridobijo v javnem šolskem sistemu, vojaška znanja pridobivajo v organizaciji vojaških šol znotraj SV. V SV je organizirano Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU) v katerem so vojaške šole kot npr. Šola za podčastnike, Šola za častnike, Poveljniško štabna šola, Šola za tuje jezike in drugo.

Večina držav članic EU in zveze Nato, kot npr. Španija, Belgija, Nizozemska, Avstrija, Velika Britanija in Portugalska, ima vojaško izobraževanje organizirano kot del javnega izobraževalnega sistema zato zanj veljajo enaka merila in standardi kot za druge javne šole. V Sloveniji takega načina šolanja po vojaških vsebinah, z izjemo vojaškega modula po prvi Bolonjski stopnji na Fakulteti za družbene vede, nimamo.

Neodvisno od načina izobraževanja je pomembno, da so pripadniki SV ustrezno izobraženi in usposobljeni tako po vojaških in nevojaških vsebinah. Pri opravljanju nalog v tujini in domovini je bistveno, da so slovenski pripadniki primerljivi po izobraženosti in usposobljenosti pripadnikov drugih oboroženih sil in lahko enakovredno sodelujejo v mednarodnem okolju.

Zaradi neumeščenosti vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem je MO razvilo različne programe izobraževanja z izobraževalnimi institucijami v Sloveniji in tujini, kjer pripadniki SV in drugi zaposleni lahko pridobijo znanja iz vojaških in nevojaških vsebin.

Razlogi za evalvacijo izobraževanja po vojaških vsebinah so torej jasni. Izobraževanje po vojaških vsebinah je potrebno spremljati in vrednotiti zato, da bi dosegli ustrezno kakovost in zastavljene cilje. S tem namenom je evalvacija potekala od decembra 2008 do marca 2009.

In kakšna je kakovost izobraževanja po vojaških vsebinah v SV?

2 Pomen evalvacij v izobraževalnem procesu

Beseda »evalvacija« v slovenskem jeziku pomeni ocenitev, vrednotenje, medtem ko slovar angleškega jezika besedo pojasnjuje tudi kot preračunavanje, določitev vrednosti. V literaturi se pojavlja tudi oblika besede »evaluacija«, vendar je zelo redka.

Evalvacijo bi lahko opisali kot analitično preiskavo, ki temelji na zbiranju in analizi dokazov, rezultat česar je izdelava zaključkov in priporočil iz konkretnih dokazov (Valovirta, 2002).

Kot najpreprostejšo definicijo evalvacije omenja Rihterjeva, ugotavljanje doseganja ciljev določenega programa, lahko pa vsebuje tudi oceno izvedbe, procesa, nepričakovanih učinkov in vplivov. Izraz evalvacija uporablja tudi širše, in sicer »kot vsak poskus povečanja človeške učinkovitosti preko sistematične raziskave, ki je osnovana na zbiranju podatkov«. Ravno tako razume evalvacijsko raziskavo kot raziskavo, ki »uporablja sistematične, standardizirane metode družboslovnih znanosti za ocenjevanje družbenih intervencij in socialnih programov«.

Rihterjeva pravi, da je iz zgodovinski dejstev mogoče razbrati, da je prepoznavanje pomena evalvacij pogosto odvisno od političnih in ekonomskih razmer. Začetki evalvacij segajo v leto 1845. Dolgo obdobje je bila evalvacija socialnih programov in politik »obrobni del lokalnih zdravstvenih, socialnih in izobraževalnih birokracij« (Rihter, 2004: 83). V Združenih državah Amerike je bilo zlato obdobje evalvacijskih raziskav, ki jih je financirala država, v 60-ih letih. Po navedenem obdobju je država začela krčiti sredstva, namenjena socialnim politikam, evalvacije so tako prevzele vlogo ugotavljanja uspešnosti, učinkovitosti in racionalnosti posameznih programov.

Tendencia po zmanjševanju finančnih sredstev na področju socialnih politik, v zdravstvu in izobraževanju je še vedno prisotna, oziroma je s spreminjanjem javnih politik v trendu zmanjševanja sredstev vedno bolj opazna. Dejstvo je, da morajo zaposleni v javnem sektorju pri sodelovanju v izvajanju različnih javnih politik izkazovati vedno več znanja, strokovnosti in inovativnosti, da pri kandidiranju na različne aktivnosti lahko zraven sodelujejo oziroma pridobijo dodatna sredstva.

Tako so npr. v Švici evalvacijske raziskave predpisane v 170. členu Ustavnega zakona iz leta 1999, in sicer z namenom ugotavljanja učinkovitosti izvajanja javnih politik. Po vedenju avtorjev (Widmer in Neunschwander, 2004) je Švica edina država, ki ima evalvacije v ustavi. Razlog za navedeno spremembo v zakonodaji je bil porast strukturnih reform, na podlagi katerih so javne institucije zahtevale pregled ne samo nad vloženi sredstvi, temveč tudi nad rezultati, doseženimi

z javnimi finančnimi sredstvi, ki naj bi se odražali v konkretnem kakovostnejšem delu javnih institucij.

Evalvacija zajame integralen družbeno politični proces, ki vključuje mnenja in interese udeležencev in evalvatorjev, predvsem pa širše kulturno, politično in socialno okolje. Zahteva proces sodelovanja vseh udeležencev, pri čemer mora biti dosežen splošni konsenz o končni odločitvi oziroma stališču. Na ta način naj bi našli najboljšo skupno opcijo, ki bi bila za vse prisotne optimalna. V procesu evalvacije se v sodelovanju z vsemi udeleženci vsi učijo od drugih, sami poučujejo druge in z aktivnim sodelovanjem pridobivajo na širjenju lastnega znanja, pri čemer se porajajo nove rešitve. Gre za kontinuiran, ponavljajoč se in močno divergenten proces. Program ali ukrep, ki ga evalviramo, je kljub temu, da teče v okviru začrtanega načrta, dovzeten za stalne spremembe in izboljšave, ki so potrebne za doseg aktualnih ciljev. Ima svoj začetek in konec, vendar ob ponovnem začetku stečejo ne iste, a podobne aktivnosti.

Evalvacije kot postopka ni možno vnaprej načrtovati do te mere, da bodo vse aktivnosti natančno po časovnici. V program, ki ga evalviramo, je vključenih toliko različnih dejavnikov, npr. udeleženci, okolje, različne vsebine, posebnosti posameznega dogodka, ki se dejansko lahko ves čas spreminjajo. Hkrati ne moremo zagotoviti okoliščin, kjer bi se isti proces lahko ponovil z istimi pogoji. Vsak proces evalvacije je unika ten (Macur, 2000; Huebner in Betts, 1999).

2.1 Evalvacije na področju vojaškega izobraževanja

Evalvacije so kot proces vrednotenja v teoretičnem in praktičnem smislu povsem ustrezne in primerne za izvajanje na področju vojaškega izobraževanja iz dveh temeljnih razlogov. Prvi je, da vojaško izobraževanje poteka na identičnih zakonitostih kot vsako drugo izobraževanje bodisi, da imamo v mislih javno veljavno izobraževanje ali druge organizacijske oblike izobraževanja, ki so bolj poznane kot usposabljanje in izpopolnjevanje. Drugi razlog je, da v Sloveniji vojaško izobraževanje predstavlja enega izmed procesov izobraževanj, ki so sestavni del javne uprave in ne sodi v sistem javnega šolstva. Slovensko vojaško izobraževanje tako ne deluje po principu in v soodvisnosti konkurenčnosti med posameznimi fakultetami ali univerzami, kjer bi lahko s številom vpisanih, diplomiranih ali s kako drugo metodo pridobivali povratne informacije v smislu doseganja kakovosti izobraževanja kot izobraževalnega procesa. Navedeno je samo razlog več, da se naložba v tako izobraževanje vrednoti.

Kot primer uporabe evalvacije na področju vojaškega izobraževanja naj navedemo Evropsko univerzitetno združenje (European University Association), ki je v letu 2007 izvedlo evalvacijsko poročilo na Portugalski vojaški akademiji kot redno obliko zunanje evalvacije na vojaški izobraževalni instituciji. Ugotovitve evalvacijskega poročila pomenijo pomembno usmeritev organizatorjem in nosilcem izobraževalnega procesa za nadaljnji razvoj le tega.

Herman Kuipers in Rudy Richardson, redna profesorja na Kraljevi vojaški akademiji (Royal Netherlands Military Academy) na Nizozemskem, sta uporabila evalvacijo kot metodo

za reorganizacijo vojaške akademije kot izobraževalne institucije (Kuipers in Richardson, 1999).

Evalvacija kot oblika vrednotenja izobraževalnega procesa v izobraževalnih sistemih predstavlja eno izmed najpomembnejših metodoloških pristopov pri zagotavljanju njihove kakovosti. Zaradi navedenega pomeni evalvacija pomemben metodološki pristop pri vrednotenju izobraževanja na področju vojaških vsebin.

2.2 Poveljniško štabna šola kot del vojaškega izobraževalnega procesa

Poveljniško štabna šola (PŠŠ) je nosilec nadaljevalnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnic in častnikov ter višjih vojaških uslužbencev SV, ob določenih pogojih tudi vodilnih in vodstvenih delavcev v državni upravi na dolžnostih v varnostno obrambnem področju ter častnikov članic zveze Nato in Partnerstva za mir (Partnership for Peace - PZM) (Zabukovec, 2008: 138 – 140).

Z vsebinami programov je primerljiva s šolami držav članic zveze Nato, na zahtevnosti ravni pa programom podiplomskega študija v javnem izobraževalnem sistemu oziroma študiju po 2. Bolonjski stopnji (Zabukovec, 2008; 140 – 149; Žabkar in Svete, 2008: 198 - 199).

Šolanje na PŠŠ zagotavlja akademske pogoje za poglobljen študij in osebni razvoj slušateljev obenem pa pripravljajo udeležence za dinamičen odziv na zahteve in izzive prihodnosti pri razvoju, uporabi, poveljevanju in podpori enot SV, pri izvajanju operacij v rodovskem¹, združenem², skupnem³ in mednarodnem okolju (Zabukovec, 2008: 139 – 140). PŠŠ je mesto intelektualne izmenjave razvojnih konceptov, idejnih rešitev in njihove evalvacije.

Za datum ustanovitve PŠŠ šteje 1. februar 1993, ko je šola začela z delom na podlagi jeseni 1992 sprejete odločitve kolegija ministra za obrambo naj se, kot del nastajajočega Izobraževalnega centra MO, ustanovi šola, ki bo sistematično vojaško - strokovno usposabljala častnike stalne⁴ in vojne⁵ sestave.

V začetku je PŠŠ izvajala kratke, pretežno aplikativne tečaje za častnike novo nastajajoče SV. Namenjeni so bili obnovi strokovnih in tudi večšinskih znanj iz taktike, poveljevanja, mobilizacijskih postopkov in logistične podpore. Poleg strogo vojaško strokovnih tem so bili v predmetnike vključeni tudi predmeti kot mednarodno vojno in vojaško pravo, vojaška psihologija, informatika in telekomunikacije, vojaška topogra-

fija, vojaška didaktika in metodika, metodologija znanstvenega dela, kultura ustnega izražanja.

Danes PŠŠ opravlja najzahtevnejši del nadaljevalnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja častnikov stalne in vojne sestave SV za opravljanje upravno strokovnih, štabnih⁶ in poveljniških⁷ dolžnosti.

Pri tem šola načrtuje, organizira in izvaja večmesečna izobraževanja in usposabljanja poveljnikov, poveljstev in štabnih častnikov za poveljevanje enotam in opravljanje štabnih funkcij v Generalštabu in poveljstvih SV, pa tudi v poveljstvih združenih operativnih sestavov mirovniških sil. Temeljni poudarek je na nacionalni in mednarodni varnosti, taktiki, operatiki, strategiji in štabnem delu. Pri zahtevnejšem vojaško-strokovnem izobraževanju poveljnikov in častnikov v poveljstvih in štabih prihaja do hitrih sprememb. Spremembe nastajajo kot posledica spreminjajočih se obrambno-doktrinarnih in strateških opredelitev, v učnih programih, pa tudi v metodah in pristopih izobraževanja. Zlasti informacijska tehnologija je ob manjših stroških in v krajšem času bistveno povečala učinkovitost in kvaliteto izobraževanja. Oboje je vgrajeno tudi v šolanje na PŠŠ. Programi izobraževanja in usposabljanja obsegajo znanja in standarde, ki omogočajo interoperabilnost⁸ SV z vojskami držav članic zveze Nato.

Pri sodelovanju PŠŠ s tujino je potrebno posebej omeniti, da je v začetku svojega delovanja šola najbolj sodelovala z najvišjimi vojaškimi šolami Nemčije in Avstrije. Razvoj mednarodnega sodelovanja jo je povezal s Führungsakademie iz Hamburga na področju operatike in doktrine zveze Nato, strateškega načrtovanja ter evalvacije, danes pa šola ima vzpostavljene dobre stike z Royal Defence College v Bruslju, v razvoju je sodelovanje z Ratno šolo »Ban Jelačić« in Zapovedno stožerno šolo »Blago Zadro« iz Republike Hrvaške. Šola aktivno sodeluje na konferenci poveljnikov vojaških šol zveze Nato in PZM ter mediteranske iniciative in znotraj pričakovanih aktivnosti v organizaciji Nato Defence College iz Rima. Vključuje se v sodelovanje PZM Konzorcija na področju programov, učenja na daljavo, evalvacij in simulacij.

Današnje mednarodne aktivnosti šole najbolj izpostavlja aktivno sodelovanje z Združeno štabno šolo (ISSMI) Republike Italije v Rimu, kjer posebno velja omeniti v letu 2007 izvedeno prvo skupno vajo operativnega načrtovanja, hkrati v Rimu in Ljubljani. V vaji so na obeh straneh sodelovala mešana poveljstva, skupno sliko pa smo ustvarili s pomočjo videokonferenčne povezave. Danes delavnice na vaji potekajo v angleškem jeziku in sicer v obliki predavaj in skupinskega dela. Slušatelji, razdeljeni v skupine, razpravljajo o izbrani

¹ Podsistem (del) zvrsti: artilerija, inženirstvo, pehota itn...

² Joint: označuje dejavnost, delovanja, organizacije itd., v katerih sodelujejo elementi več kot ene zvrsti iste države (glej Brinc idr., 2006).

³ Combined: opis aktivnosti, operacij ali organizacij, v katerih sodelujejo elementi več držav (glej v Brinc idr., 2006).

⁴ Stalna sestava vojske je formacija, ki jo sestavljajo poklicni pripadniki vojske, to so vojaki, podčastniki, častniki in vojaški uslužbenci (v nadaljnem besedilu: vojaške osebe) ter civilne osebe, ki delajo v vojski, vendar civilne osebe ne opravljajo vojaške službe (več v Zakonu o obrambi).

⁵ Vojna sestava vojske je formacija, ki jo sestavljajo pripadniki stalne sestave, vojaški obvezniki na služenju vojaškega roka in pripadniki rezervne sestave, ki so razporejeni v vojno sestavo vojske (več v Zakonu o obrambi).

⁶ Dolžnosti v vojaški organizaciji, kjer skupina vojaških in civilnih oseb podpira poveljnika pri izvajanju vseh funkcij (glej v Brinc idr., 2006).

⁷ Dolžnosti oz. pristojnosti, ki jih ima posameznik v oboroženih silah za usmerjanje in koordinacijo vojaških sil, ali kontrolo nad njimi (glej v Brinc idr., 2006).

⁸ Povezljivost, sposobnost sistemov, enot ali sil, da zagotavljajo storitve drugim sistemom, enotam ali silam in sprejmejo storitve od njih, ter izmenljivost storitev, ki omogoča učinkovito skupno delovanje (glej v Brinc idr., 2006).

temi in predstavijo svoje stališče do problema. Pomemben del srečanja je tudi spoznavanje obeh držav in prijateljsko druženje s pripadniki oboroženih sil sosednje države, vaja operativnega načrtovanja pa ostaja del načrtovanih stalnih dejavnosti, s katerimi PŠŠ želi slušatelje ustrezno pripraviti za delo v mednarodnih strukturah (kot zanimivost: edini tuji častnik, ki se je do sedaj šolal na PŠŠ (na Višjem štabnem tečaju) je bil prav iz Republike Italije).

Skladno s pričakovanimi trendi razvoja vojaškega šolstva v svetu se PŠŠ aktivno vključuje tudi v iniciativo vojaških šol srednjeevropskih držav na področju razvoja in poenotenja programov, učenja na daljavo, evalvacije, skupnih vaj in simulacij.

Temeljne oblike vojaškega izobraževanja in usposabljanja (VIU), ki jih načrtuje, pripravlja, organizira in izvaja Poveljniško štabna šola so:

1. Štabno šolanje (ŠŠ)
2. Višje štabno šolanje (VŠŠ)
3. Generalštabno vojaško izobraževanje in usposabljanje (GŠ VIU - redni in ob delu) (Zabukovec, 2008).

2.3 Višje štabno šolanje Poveljniško štabne šole

Program je namenjen častnikom SV, ki že najmanj tri leta uspešno opravljajo poveljniške ali štabne dolžnosti v poveljstvih bataljonov, brigad ali v vojaških teritorialnih poveljstvih ter imajo osebni čin najmanj stotnika in končan Štabni tečaj/šolanje. Na tečaju pridobijo slušatelji vojaško strokovno znanje, potrebno za poveljevanje enoti na ravni bataljona, za delo v vojaškem teritorialnem poveljstvu in poveljstvu brigade ter pridobijo temeljna znanja za vključevanje v delo taktičnih poveljstev mednarodnih mirovniških sil. VŠŠ od šolskega leta 2006/07 poteka po novem programu, vezano na vzporedno izobraževanje častnikov na izbranih fakultetah. Slušatelji ob uspešnem zaključku šolanja pridobijo diplomu VŠŠ in strokovni naziv magister stroke (odvisno od izbrane fakultete), s čimer opravijo obveznosti iz izbirnega dela programa VŠŠ. Z uvedbo programa VŠŠ so v sistem VIU častnikov SV uvedeni standardi, ki veljajo v javnem izobraževalnem sistemu in so primerljivi s podobnimi šolanji v zavezniških državah. Izobraževanje na VŠŠ traja 12 mesecev oziroma eno šolsko leto (Zabukovec, 2008).

3 Evalvacija Višje štabnega šolanja

VŠŠ od šolskega leta 2006/2007 poteka v sodelovanju z dvema fakultetama in od šolskega leta 2007/2008 s tremi fakultetami in sicer s Fakulteto za družbene vede iz Ljubljane (FDV), Fakulteto za logistiko iz Celja (FL) in Fakulteto za management iz Kopra (FM) tako, da so le-te na pobudo PŠŠ in

v sodelovanju s PŠŠ razvile nove programe iz obstoječih izbranih vsebin, ki se dopolnjujejo z vsebinami VŠŠ (Zabukovec, 2008). Posameznik, ki se navedenega šolanja udeleži pridobi vojaška in civilna znanja, ki sestavljajo smiselno celoto. Na ta način izpolni pogoje za napredovanje v čin in pridobi dodatno znanje po javno veljavnem izobraževalnem programu.

Predmet evalvacije so bili cilji programa VŠŠ, vsebina (predmeti VŠŠ in predmeti fakultet), predavatelji, študijsko gradivo, znanja in veščine po končanem šolanju, ki so jih ocenjevali udeleženci šolanja, organizacija šolanja ter znanja in veščine po končanem šolanju, ki so jih ocenjevale nadrejene osebe tistih, ki so šolanje končali.

Z namenom zajeti čim boljši vzorec vprašanih je bilo izdelanih pet različnih vprašalnikov:

- Anketni vprašalnik za pripadnike SV – vpisane na VŠŠ v sodelovanju s FDV, (vprašalnik FDV);
- Anketni vprašalnik za pripadnike SV – vpisane na VŠŠ v sodelovanju s FL, (vprašalnik FL) ;
- Anketni vprašalnik za pripadnike SV – vpisane na VŠŠ v sodelovanju s FM, (vprašalnik FM);
- Anketni vprašalnik za nadrejene⁹ in potencialne kandidate¹⁰ za šolanje na VŠŠ, (vprašalnik VNPk)¹¹;
- Anketni vprašalnik za predavatelje¹² in zaposlene v PŠŠ, (vprašalnik PZ);

Evalvacija VŠŠ je bila izvedena na vzorcu 78 vprašanih, pri čemer so se predavatelji in zaposleni v PŠŠ odzvali predvsem v pisni obliki in večinoma niso odgovarjali na vsebine iz vprašalnika ampak so podali svoja videnja šolanja.

Anketni vprašalniki so bili vprašanim prilagojeni tako, da npr. ciljna skupina nadrejeni in potencialni kandidati niso ocenjevali študijskega gradiva, ciljna skupina že vpisanih na FDV, FL in FM pa ni odgovarjala na vprašanja o organizacijski umestitvi šolanja in podobno.

Vsi vprašani so ocenjevali cilje izobraževanja, vojaške vsebine in vsebine posamezne fakultete glede na njihovo aktualnost in uporabnost povezano z zahtevami, ki izhajajo iz delovnega mesta. Kot pomemben element v izobraževalnem procesu je bilo del vprašanj namenjenih tudi učnemu gradivu VŠŠ in fakultet, organizacijskim vidikom izobraževanja in končnemu cilju procesa t.j. znanjem, ki naj bi jih pridobili.

Vprašani, ki so v izobraževalnem procesu, so ocenjevali predavatelje po različnih kriterijih kot npr. verodostojnost predavatelja, možnost tvornega sodelovanja, uporaba ustreznih učnih pripomočkov, organizacija izvedbe predmeta, časovni okvir za izvajanje itn.

Potencialni kandidati za šolanje in nadrejeni ter predavatelji in zaposleni na PŠŠ so imeli na voljo dodatne vsebine za ocenjevanje. Med te vsebine nedvomno sodijo predlogi in mnenja glede prihodnosti na področju izobraževanja po vojaških vsebinah.

Vsi vprašalniki so bili pripravljeni po metodi v naprej pripravljenih kvantitativnih kazalnikih, kjer se je vprašani zgolj odločal med ponujenimi možnostmi razvrščenimi praviloma

⁹ Z izrazom nadrejeni so mišljeni vsi vodje, ki po vsebinskem smislu lahko tvorno prispevajo k oblikovanju oziroma posodobitvi izobraževalnega procesa.

¹⁰ Potencialni kandidati so vsi tisti zaposleni, ki se bodo šolanja v bodoče morali udeležiti zaradi zahtev, ki izhajajo iz delovnega mesta.

¹¹ Razdeljeno je bilo 120 anketnih vprašalnikov.

¹² Anketni vprašalnik so prejeli vsi predavatelji vojaških vsebin in predavatelji fakultet, ki sodelujejo v izobraževalnem procesu.

od vrednosti 1 do 5 oziroma od 1 do 3 pri čemer je 1 zavzemala najnižjo in 5 oziroma 3 najvišjo vrednost na lestvici razen v primerih rangiranja posameznih vrednosti po njihovi pomembnosti.

Vsak vsebinski sklop je imel možnost kvalitativnega sodelovanja vprašanega, ki je bil opredeljen zgolj kot »vaše mnenje« ali »vaš predlog« in je omogočal posamezniku, da je lahko po lastni presoji vpisal svoja opažanja, predloge in kritiko.

Ob dejstvu, da so bili vprašalniki po vsebini in obsegu različni (od 15 do 25 strani) je bil delež kvalitativnega sodelovanja s strani vprašanih velik in je predstavljal pomemben element pri oblikovanju zaključnega evalvacijskega poročila.

Posebno dodano vrednost so predstavljali vprašalniki namenjeni zaposlenim na PŠŠ ter predavateljem vojaških vsebin in fakultet. Zaposleni na PŠŠ in predavatelji vojaških vsebin so dejansko izvedli samoevalvacijo medtem, ko so predavatelji fakultet prispevali svoje poglede v obliki zunanje evlavacije. Slednji v večini primerov niso izpolnjevali predvidenega vprašalnika ampak so se odločili za posredovanje lastnega videnja predmetnega izobraževanja, kjer so posebej pohvalili organizacijske vidike izobraževanja in izrazili presenečenje nad kakovostjo in raznolikostjo znanja po vojaških vsebinah.

4 Ugotovitve ob zaključku evalvacije

Vprašani, udeleženci v izobraževalnem procesu, so ocenjevali vojaške vsebine in vsebine fakultet. Vojaške vsebine so bile

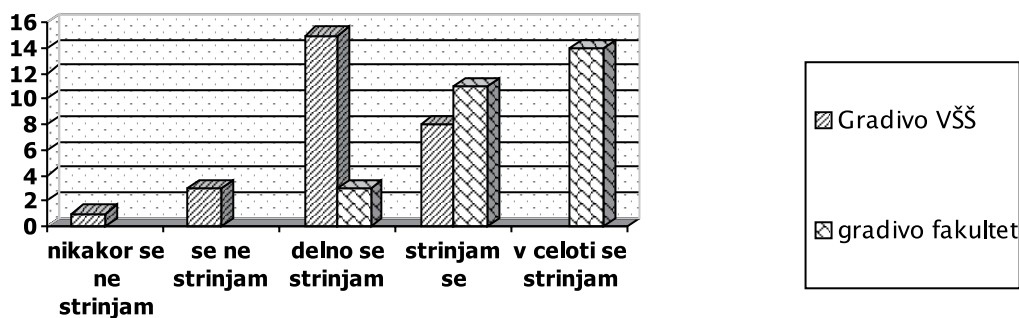
ocenjene kot zelo aktualne in po pomembnosti razvrščene po naslednjem vrstnem redu; vojaško voditeljstvo kot najpomembnejša vsebina, sledijo ji mednarodne vojaške operacije, delovanje enot SV, nacionalna in mednarodna varnost, tehnični sistemi in koncepti kot podpora delovanj ter zaključna naloga.

62 odstotkov vprašanih je menilo, da vojaških vsebin ni potrebno spreminjati. Ostali so predlagali bolj aktivne metode dela po obstoječih vsebinah.

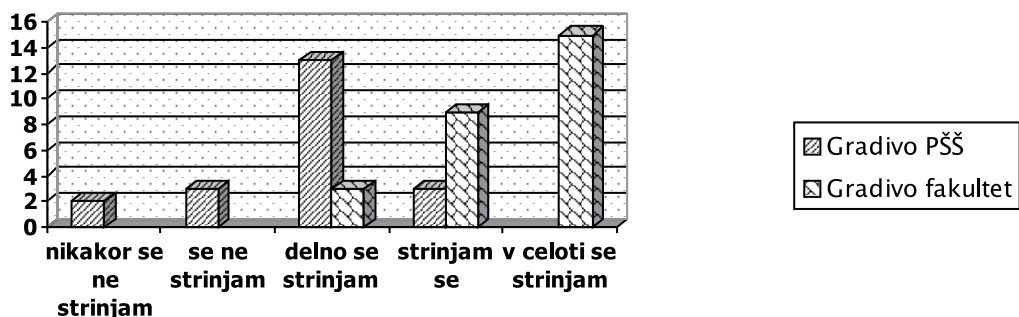
30 odstotkov vprašanih je menilo, da je obstoječi izbor fakultet, ki so vključene v sodelovanje s PŠŠ, pravi izbor in sodelovanje z drugimi fakultetami ni potrebno. Dejstvo, da je trenuten izbor fakultet ustrezen, so potrdili odgovori na vprašanje na katero od fakultet bi se vpisali v primeru, če bi se ponovno odločali. Vprašani so na prvo mesto za vpis izbrali FM, na drugo mesto FL in na tretje FDV pri čemer so bile razlike minimalne.

70 odstotkov vprašanih v vzorcu nadrejeni in potencialni kandidati za šolanje meni, da je sodelovanje s fakultetami potrebno razširiti in sicer s fakultetami na področju naravoslovnih vsebin. Navedeni predlog podpirajo tudi rezultati kadrovske analize.

V procesu smo ocenili, da gradiva predstavljajo pomemben element izobraževalnega procesa zato so vprašani na šolanju ocenjevali tudi gradivo PŠŠ in fakultet po naslednjih trditvah: gradivo je estetskega videza, pripravljeno po enotni metodologiji, je funkcionalno, ima optimalno število strani, bo uporabno na delovnem mestu, je aktualno v teoretičnem smislu, avtorji gradiva izhajajo iz najnovejših spoznanj - odgovori so prikazani na sliki 1 in iz virov in literature izhaja, da so

Slika 1: Gradivo VŠŠ in fakultet. Trditev: avtorji gradiva izhajajo iz najnovejših spoznanj.

Slika 2: Gradivo PŠŠ in fakultet. Trditev: iz virov in literature izhaja, da so nosilci predmetov aktivni na področju pisanja in objavljanja v svoji stroki.

nosilci predmetov aktivni na področju pisanja in objavljaja v svoji stroki - odgovori so prikazani na sliki 2.

Gradivo PŠŠ je bilo s strani udeležencev v izobraževalnem procesu ocenjeno kot dobro vendar je bilo gradivo fakultet ocenjeno veliko boljše iz česar izhaja, da bi morala PŠŠ več pozornosti nameniti kakovosti učnega gradiva. Navedeno je potrebno razumeti tudi z vidika umeščenosti PŠŠ v okvir SV oziroma MO. Kakovosti učnega gradiva fakultet je bistveno bolj podprta glede na njihovo institucionalno umestitev in sistem napredovanja predavateljev, ki ni primerljiv z zaposlenimi v javni upravi, kamor sodijo predavatelji PŠŠ.

Organizacija šolanja predstavlja pomemben dejavnik njegove uspešnosti zato so bili v evalvacijo vključeni naslednji elementi kot merilo vrednotenja: dolžina programa šolanja, knjižnica PŠŠ, študijsko potovanje, prevozi, tajništvo šole, informacijska podpora, družabno življenje, opremljenost predavalnic, lokacija šolanja, sodelovanje tujih predavateljev, objavljane kakovostnih pisnih materialov kot rezultat šolanja, spletna stran šole, motivacija predavateljev, namen in poslanstvo šole ter kadrovska zasedba šole. Odgovori na nekatere od izbranih elementov ter ocene vprašanih so prikazani na sliki 3).

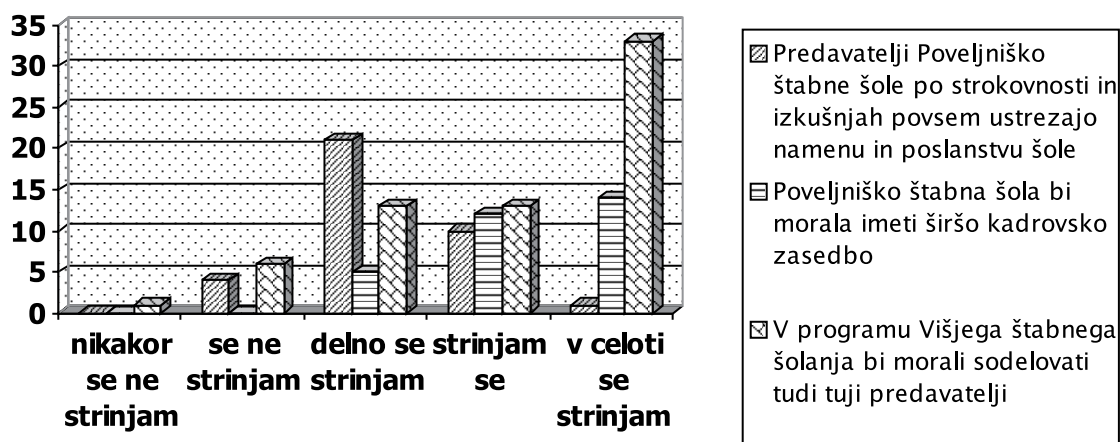
Izbor nekaterih možnosti v vprašalniku ob navedbi »Znanja in veščine pripadnic in pripadnikov SV po končanem šolanju naj...«.

Pri vsebinah povezanih z znanji in veščinami, ki naj bi jih pridobili na šolanju, so se vprašani v vseh skupinah osredotočali predvsem na povezljivost šolanja z opravljanjem svojega dela neodvisno od tega ali delo opravljajo v domovini ali v tujini.

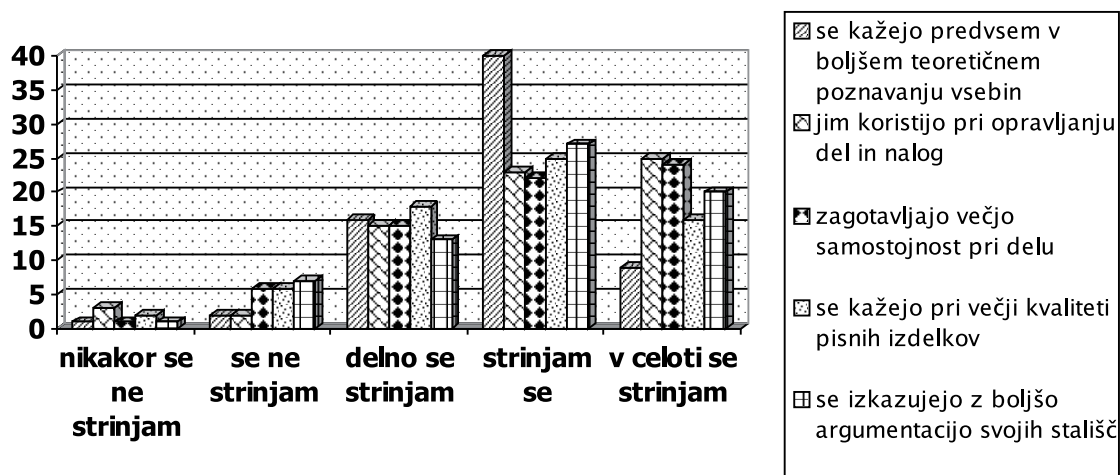
Gre za opravljanje poklicev, ki so zelo razgibani, še posebej če upoštevamo napotitve na različne dolžnosti v tujino v okviru slovenskih predstavništva v EU, zvezi Nato, OZN ter na operacijah in mirovni misijah. Kljub temu, smo uspeli po pridobljenih znanjih vprašati nekatere nadrejene.

Vzorec nadrejenih, ki so bili nadrejeni udeležencem na izobraževanju pred in po šolanju, je zelo majhen, vendar v celoti proporcionalno potrjuje, da udeleženci pridobijo znanja in veščine v razmerjih, ki so prikazani na sliki 4 kot tista znanja in veščine, ki naj bi jih pridobili.

Ne glede na dejstvo, da gre za šolo, ki ne predstavlja klasične izobraževalne institucije v smislu umestitve v javni izobraževalni sistem in hkrati ne sodi v oblike izobraževanj, ki nastopajo na trgu, je kakovost izvajanja izobraževanja PŠŠ

Slika 3. Organizacija PŠŠ. Nekateri vidiki

Slika 4. Znanja in veščine.

izrednega pomena. Znanja, ki jih pridobijo pripadniki SV, zaposleni v MO in ostali udeleženci, pomenijo pomemben dejavnik na področju izobraževanja tako v civilnih kot tudi vojaških strukturah. Šolanje mora zagotavljati znanja, ki so primerljiva z drugimi tovrstnimi šolami v državah članicah EU in zveze Nato. Tako je kakovost izobraževalnega procesa enakega pomena kot v javnih izobraževalnih institucijah. Upoštevati je potrebno enaka merila in kriterije pri načrtovanju, organiziranju, izvedbi in vrednotenju izobraževalnega procesa s poudarkom na razvoju predavateljskega kadra in učnega gradiva. Predavateljski kader mora sodelovati z zunanjimi izobraževalnimi institucijami, zato je sodelovanje in organizacija šolanja v povezavi s fakultetami izrednega pomena za razvoj zaposlenih v obrambnem resorju in za razvoj vojaških vsebin.

Po pregledu vseh materialov in vsebin, ki so bili pridobljeni v procesu evalvacije VŠŠ je pomembno upoštevati nekatere okoliščine, ki so pomembne za interpretacijo zbranih rezultatov in gradiv.

Udeleženci izobraževanja na VŠŠ imajo ob vstopu v izobraževanje zelo različno pred izobrazbo in različne delovne izkušnje, predvsem pa zelo različna pričakovanja, kar velja za potencialne kandidate za šolanje in vodstvene kadre, ki so v evalvaciji sodelovali. Iz navedenega lahko lažje razumemo nekatera nasprotna si stališča, ki so se v procesu evalvacije pojavljala. S tega vidika so toliko bolj pomembna nekatera strokovna stališča zaposlenih na področju izobraževanja po vojaških vsebinah, nekaterih strokovnjakov interne javnosti v SV in nekaterih zunanjih strokovnjakov sodelavcev v izobraževalnem procesu v okviru VŠŠ. Le-ti lahko sodelujejo in bi morali sodelovati pri oblikovanju in usmerjanju nekaterih pomembnih vsebin, ki vplivajo na širše področje obrambnega resorja in njegovih aktivnosti v mednarodnem okolju. V okviru vojaškega izobraževanja in usposabljanja pa se določene vsebine v izobraževanje vnašajo z namenom aktualizirati izobraževanje tako, da bodo pridobljena znanja lahko podprla aktivnosti in naloge resorja v prihodnosti.

5 Zaključek

Dejstvo, da je slovensko vojaško šolanje organizacijsko umeščeno v strukturo MO oziroma SV, ne pomeni, da gre za izobraževalne oblike nepovezane z izobraževalnimi in drugimi institucijami.

Vloga zaposlenih v MO in pripadnikov SV se je s pridružitvijo Slovenije EU in zvezi Nato bistveno spremenila. Navedeno pomeni, da morajo oboji predstavljati svojo državo najmanj tako kot drugi predstavniki držav članic ali celo bolje. Biti primerljiv z pripadniki oboroženih sil držav članic z dolgoletno tradicijo na področju izobraževanja po vojaških vsebinah včasih ni enostavno. Ni pa nemogoče.

Izobraževanje na Višjem štabnem šolanju v povezavi z različnimi fakultetami nedvomno pomeni velik napredek za SV in za razvoj vojaških ter drugih vsebin, ki so pomembne pri zagotavljanju nacionalne varnosti.

Na ta način se krepi sodelovanje med fakultetami kot nosilkami bogatega teoretičnega znanja in SV kot organizacijsko strukturo z obilo praktičnega znanja in izkušnjami doma in na mednarodnih dogodkih v mnogih pojavnih oblikah

(opravljanje del in nalog v predstavništvih SV v tujini, misije in mednarodne operacije, itn).

Spremljanje kakovosti izobraževalnih procesov pomeni za SV povsem enako obveznost kot za katerokoli drugo institucijo, ki izobražuje in jo financira država. Po vojaških vsebinah izobražuje SV. Ker gre za izobraževanje po specifičnih vsebinah je skrb za njihov razvoj toliko večjega pomena. Evalvacija je najpogosteje uporabljena metoda za zagotavljanje kakovosti izobraževalnih procesov. Njeni rezultati so idealno vodilo za nadaljnje delo na različnih področjih. Z evalvacijo Višjega štabnega šolanja v povezavi s fakultetami je SV dobila vzpodbudo za nadaljevanje sodelovanja z zunanjimi izobraževalnimi institucijami in njegovo nadgradnjo.

Rezultati evalvacije so vodilo za nadaljnje delo po VŠŠ a so hkrati tudi vodilo za evalvacije po drugih oblikah izobraževanja. Pri zasnovi evalvacijskega procesa bi lahko kot osnovno vodilo v naslednja generacijah šolanja bili predmet evalvacije samo posamezni vsebinski sklopi. Predstavljena evalvacija je bila zelo obsežna, trajala je štiri mesece. Pozitivna izkušnja je nedvomno pridobitev obsežnega nabora kvalitativnih in kvantitativnih podatkov, ki bodo v prihodnje pripomogli h kasnejšim primerjalnim analizam. Hkrati obsežen nabor podatkov lahko povzroči zasičenost z množico usmeritev med katerimi je težko prepoznati bistvene. Določitev prioritete za posamezno šolsko leto se tako zdi smiselna, še posebej, če je v kontekstu vključevanja aktualnih trendov tako na področju evalvacij kot po vsebinskem področju.

Metodološki pristop, ki bi po mnenju avtorjev bistveno pripomogel h kakovosti predstavljene evalvacije, je nedvomno organizacija skupinskega vodenega srečanja z udeleženci na šolanju pred šolanjem, med šolanjem in po šolanju. Poudarek razprave na srečanju bi nedvomno bil na znanjih, za katere ocenjujejo, da jih potrebujejo, na znanjih za katere ocenjujejo, da so jih pridobili v času šolanja in tistih za katere ocenjujejo, da so jih po npr. šestih mesecih pridobili, jih dejansko uporabljajo in katera so tista znanja, ki jih potrebujejo, a jih na šolanju niso pridobili.

Evalvacijski proces v skladu s teorijo evalvacij neprestano nastaja in se sproti spreminja iz česar sledi, da bi ugotovitve takih srečanj vplivale na ugotavljanje potreb po izobraževanju, cilje izobraževanja, kasneje na njegovo načrtovanje, izvajanje in se strnile v evalvacijo naslednje generacije.

Povezovanje z izobraževalnimi institucijami po vojaških vsebinah v državah EU in zveze Nato po evalvacijah bi bilo zelo dobrodošlo. S krepitvijo sodelovanja s slovenskimi fakultetami morda postanejo izobraževanja po vojaških vsebinah predmet evalvacije katere izmed tujih institucij, ki evalvacije izvajajo širom Evrope na fakultetah, ki izobražujejo na področju civilnih in vojaških vsebin.

Literatura

- Brinc, D., Derman-Zadravec, T., Furlan, B. & Hafner, T. (2006) *Angleško-slovenski vojaški terminološki slovar*. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Ljubljana.
- Černoša, S. (2004) Bodoči cilji v izobraževanju – novi pristopi oblikovanja strategije v EU. Management, znanje in EU. *Zbornik 23. mednarodne konference o razvoju organizacijskih ved*, Portorož, 24.–26. marec 2004. Fakulteta za organizacijske vede.

- Huebner, A. J. & Betts, S. C. (1999) Examining Fourth Generation Evaluation. Application to Positive Youth Development. *Evaluations*, 5(3), 340–358.
- Kuipers, H. & Richardson, R. (1999). Active Qualitative Evaluation. Core Elements and Procedures. *Evaluations*, 5(1), 61–79.
- Lisbon Military Academy. EUA Evaluation Report. March 2007. European University Association, Institutional Evaluation Programme, dosegljivo na: <http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonl-yres/68435AED-89FC-4F6C-B273-6D32F8E05A2B/2827/MilitaryAcademyFinalReport>. (21.05.2009).
- Macur, M. (2000) Vpliv privatizacije na kakovost zdravstvenih storitev - evalvacija z vidika uporabnika. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Rihter, L. (2004) Evalvacije na področju socialnega varstva in njihov pomen za prilagajanje sodobnih držav blaginje na izzive globalizacije. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Valovirta, V. (2002) Evaluation Utilization as Argumentation. *Evaluations*, 8(1), 60–80.
- Widmer, T. & Nuenschwander, P. (2004) Embedding Evaluation in the Swiss Federal Administration, Purpose, Institutional Design and Utilization. *Evaluations*, 10(4), 388–409.
- Zabukovec, S. (2008). Razvoj nadaljevalnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov Slovenske vojske in primerjava z nekaterimi tujimi izkušnjami. *Bilten Slovenske vojske* 10/1, maj 2008, 135-161. Žabkar, A. & Svete, U. (2008) Šolanje vojaških profesionalcev med tradicionalnimi izhodišči in (post) moderimi izzivi. *Bilten Slovenske vojske* 10/1, maj 2008, 183-208.
- Evalvacija Višje štabnega šolanja – zaključno poročilo, št. 603-251/2008-2, z dne 04.05.2009.
- Izhodišča za oblikovanje v sistem javnega izobraževanja integrirane vojaške izobraževalne institucije, št. 603-105/2008-3 z dne 07.08.2008.
- Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, šif. 811-01-6/03-4 z dne 09.07.2003.
- Obvezne usmeritve za preoblikovanje in razvoj sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, šif. 811-01-1/2003-31 z dne 14.07.2003.
- Pravilnik o izobraževanju, usposabljanju in izpopolnjevanju v MO, 0070-2/2006-12 z dne 16.05.2006, s spremembami in dopolnitvami.
- Zakon o obrambi, Ur. l. RS št. 82/2980/94 s spremembami in dopolnitvami.
- Zakon o službi v Slovenski vojski, Ur. l. RS št. 68/07.

Liliana Brožič je diplomirala na Fakulteti za organizacijske vede Univerze v Mariboru, smer organizacija, in magistrirala na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani po mednarodnem programu MESP (Master Degree in European Social Policy Analysis). Zanimajo jo novosti na področju varnosti, izobraževanja v varnostnih in drugih strukturah, metodologija spremljanja izobraževalnih procesov in evalvacija.

Dušan Sušnik je diplomiral na vojaški akademiji v Sarajevu, smer telekomunikacije. Zaključil specialistični študij Managementa v izobraževanju na Fakulteti za Management, Univerza na Primorskem. Posveča se aktualnim temam na področju izobraževanja, managementa in vodenja (leadership).

Viri

- Direktiva za preoblikovanje in razvoj sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski v obdobju 2004-5, šif. 811-01-1/2004-19 z dne 18.06.2004.